

УДК 338.439.5:633.854.78

М. С. Чуприна,
Миколаївський національний аграрний університет

СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ НАСІННЯ СОНЯШНИКУ

У статті розглянуто сучасний стан розвитку ринку насіння соняшнику, проаналізовано світове виробництво й експорт даної культури, оцінено її місце і роль для сільського господарства.

Ключові слова: соняшник, експорт, урожайність, ціна.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Насіння соняшнику має важливе народно-господарське значення та є одним із економічно привабливих видів продукції на аграрно-продовольчому ринку. Попит на нього необмежений і випереджає пропозицію, а його виробництво є найменш затратним і найприбутковішим для сільськогосподарських товаровиробників.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженням в цьому напрямі присвячені роботи таких вчених, як Н.А. Бондаренка, А.А. Манько, О. Постернака.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Проаналізувати сучасний стан та тенденції розвитку ринку насіння соняшнику, охарактеризувати значення культури для сільського господарства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕНЬ

Протягом останнього десятиріччя спостерігається стала тенденція розширення посівних площ олійних культур на аграрних підприємствах, що зумовлено вигідністю їх вирощування порівняно з іншими сільськогосподарськими культурами. Стратегічне значення вирощування, переробки, збуту продуктів олійного виробництва в Україні підтверджує перспективність його розвитку. Основною сировиною виробництва олії в Україні є насіння соняшнику.

Соняшник є основною олійною культурою в Україні, яка порівняно з іншими дає найбільше олії з одиниці площі. Насіння районованих сортів і гібридів містять понад 48—50% жиру, 16—19% білку, а вихід олії при заводській переробці становить майже 47%.

На внутрішньому ринку соняшнику в Україні склалася сприятлива цінова ситуація для сільськогосподарських підприємств, яка підтверджується високими закупівельними цінами. У кінці серпня 2011 року насіння соняшни-

ку закуповували в середньому по 4,9—5,0 тис. грн/т, що наполовину більше проти цін відповідного періоду 2010 року.

Середня ціна на внутрішньому ринку соняшнику протягом 2011 р. була зафіксована переробними підприємствами в межах 4200—4250 грн/т. Максимальна ціна протягом року, в серпні місяці була зафіксована у 5050 грн/т. Мінімальна — 2850 грн/т. (у жовтні місяці), після прийняття змін до Закону України "Про затвердження ставок вивізного (експортного) мита на окремі види сільськогосподарських культур" [1].

Український ринок насіння соняшника продовжує знаходитися на стадії повільного зниження цін. Це відбувається на тлі збільшення пропозиції насіння соняшника і зниження закупівельних цін великими переробниками. Ріст пропозиції відзначений з боку виробників, що починають планувати посівну кампанію, відчуваючи необхідність у поповненні оборотних коштів (а таких виробників більшість).

У середньому за останні 5 років в Україні під вирощуванням соняшнику було зайнято близько 15% усіх посівних площ. Частка соняшнику у виробництві олійних культур за цей період становила понад 70% [1].

У таблиці 1 наведено світове виробництво й експорт насіння соняшнику.

Аналізуючи дані, можна зробити висновок, що Україна займає лідируючі позиції в виробництві і експорті насіння соняшнику та не має значних коливаль, сягаючи в середньому за проаналізовані роки (2008—2011) — 6,500 млн т. Основними конкурентами України так і залишається Аргентина та Росія.

На відміну від України, у світовому сільському господарстві насіння соняшнику не належить до основних олійних культур, хоча й посідає вагоме місце в олійному балансі. Обсяги виробництва соняшнику поступаються таким олійним культурам, як соєві боби та ріпак. Світове виробництво олійних культур у 2010—2011 рр. маркетингового року становило 452,1 млн т. При

цьому із загального врожаю частка соєвих бобів сягала 57%, ріпаку — 13%, соняшнику — 8% [1].

Соняшник вважається однією з небагатьох сільськогосподарських культур, яка користується високим попитом як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку, дає змогу аграрним підприємствам отримувати високі прибутки.

Соняшник є однією з найбільш високоліквідних культур, яка забезпечує стабільність розвитку господарств України.

Майже 60% виробництва соняшнику сконцентровано в п'яти областях України: Запорізькій (14,9%), Дніпропетровській (13,6%), Донецькій (11,1%), Миколаївській (11,0%) та Кіровоградській (9,1%). У цих же областях містяться основні потужності з переробки соняшнику [2].

Соняшник має велике народногосподарське значення. Соняшникову олію широко використовують як продукт харчування в натуральному вигляді. Харчова цінність її зумовлена високим вмістом поліненасиченої жирної лінолевої кислоти (55—60 %). Соняшникову олію використовують у кулінарії, хлібопеченні, для виготовлення різних кондитерських виробів і консервів. Соняшникову олію використовують також при виготовленні лаків, фарб, стеарину, лінолеуму, електроарматури, клейонки, водонепроникних тканин тощо.

Попит на культуру необмежений і випереджає пропозицію, а виробництво є найменш затратним і найприбутковішим для сільськогосподарських товаровиробників.

Побічні продукти переробки насіння соняшнику — макуха при пресуванні і шрот при екстрагуванні (близько 35 % від маси насіння) є цінним концентрованим кормом для худоби. Лушпиння (вихід 16—22 % від маси насіння) є сировиною для виробництва гексозного й пентозного цукру. Із гексозного цукру виробляють етиловий спирт і кормові дріжджі, із пентозного — фурфурол, який використовують при виготовленні пластмас, штучного волокна та іншої продукції. Кошки соняшнику (вихід 56—60 % від маси насіння) є цінним кормом для тварин. Їх добре поїдають вівці. З кошків виробляють харчовий пектин, який використовується в кондитерській промисловості. Соняшник вирощують і як кормову культуру. Він може дати до 600 ц/га і більше зеленої маси, яку в чистому вигляді чи в сумішах з іншими кормовими культурами використовують при силосуванні. Силос із соняшнику добре поїдається худобою. Стебла соняшнику можна використовувати для виготовлення паперу, а попіл — як добриво. Жовті пелюстки язичкових квіток соняшнику використовують як ліки у фітотерапії. Соняшник — чу-

Таблиця 1. Світове виробництво й експорт насіння соняшнику [1]

Країни	Насіння соняшнику, млн т		
	2008-09 р.	2009-10 р.	2010-11 р.
Виробництво			
Світ	33,274	30,453	30,652
Україна	7,000	6,350	6,750
Аргентина	2,440	2,300	2,800
Росія	7,350	6,425	5,500
Туреччина	0,830	0,800	0,875
ЄС	7,130	6,940	6,950
Інші	8,524	7,638	7,777
% України у світі	21,0	20,9	22,0
Експорт			
Світ	2,142	1,565	1,527
Україна	0,767	0,354	0,400
Аргентина	0,074	0,067	0,050
Росія	0,160	0,020	0,010
Туреччина	0,013	0,020	0,010
ЄС	0,449	0,543	0,450
Інші	0,679	0,561	0,607
% України у світі	35,8	22,6	26,2

дова медоносна рослина. Із 1 га його посівів під час цвітіння бджоли збирають до 40 кг меду. При цьому значно поліпшується запилення квіток, що підвищує врожай насіння. Сіють соняшник також для створення куліс на парових полях. Як просапна культура він сприяє очищенню полів від бур'янів.

ВИСНОВКИ

Соняшник є однією з найбільш високоліквідних культур, яка забезпечує стабільність розвитку господарств України. Відіграючи значну роль у світовому виробництві насіння соняшнику, Україна має значні потужності з переробки як вітчизняного насіння, так і зарубіжного, оскільки український товаровиробник ще не може задовольнити на 100% потреби олієекстракційних комбінатів. Серед держав-експортерів соняшникової олії Україна займає провідне місце, задовольняючи на 57,7% потреби світового ринку.

Література:

1. Статистична інформація [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Державного комітету статистики України. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
  2. Маслак О. Сучасні тенденції ринку соняшнику / О. Маслак // Техніка і технології АПК. — 2011. — № 5. — С. 35—38.
  3. Чередніченко О.О. Особливості ефективного функціонування олійно-жирового підкомплексу / О.О. Чередніченко // Вісник Сумського національного аграрного університету. — 2011. — № 1. — С. 8—10.
  4. Саблук П.Т. Становлення аграрної політики в Україні / П.Т. Саблук // Економіка. — 2010. — АПК. — № 1. — С. 3—7.
- Стаття надійшла до редакції 06.11.2012 р.